

Huwelijksdwang & Huwelijkse gevangenschap

in streng kerkelijke gemeenschappen

Factsheet

Op basis van wetenschappelijk onderzoek naar ervaringen van slachtoffers en kennis van hulpverleners in het sociale domein rond huwelijkse onderdrukking in streng kerkelijke gemeenschappen

Literatuuronderzoek

Definities van huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap

Huwelijksdwang: Het aangaan van een huwelijk onder externe druk, waarbij de persoon niet vrijelijk instemt

Huwelijkse gevangenschap: Een situatie waarin iemand niet in staat is om een religieus of sociaal huwelijk te verlaten, ondanks persoonlijke wens daartoe

Verschijningsvormen van huwelijksdwang binnen streng kerkelijke gemeenschappen

1. Gedwongen huwelijk of uithuwelijking: vaak onder subtiele druk, en uitsluiting wanneer men een partner kiest die niet binnen de 'norm' past.
2. Het 'moetje': een gedwongen huwelijk bij zwangerschap voor het huwelijk, vaak na (openbare) schuldbelijdenis te hebben gedaan bij de kerk.
3. De plicht om na een 'ongegronde' echtscheiding te hertrouwen met de ex-partner: dit is in bepaalde streng kerkelijke gemeenschappen onderdeel van de kerkelijke regels

Verschijningsvormen van huwelijkse gevangenschap binnen streng kerkelijke gemeenschappen

1. Het niet mogen scheiden vanwege religieuze regels, ook niet in situaties van (huiselijk) geweld
2. Uitsluiting bij echtscheiding: sociaal, kerkelijk en economisch

Mechanismen die volgens bestaande studies een rol spelen bij huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap binnen streng kerkelijke gemeenschappen

Binnen streng religieuze gemeenschappen kunnen religieuze overtuigingen diep ingrijpen in het persoonlijke en sociale leven. Zo geldt het gebod 'Gij zult niet echtbreken' als absolute norm, waarbij de vrouw geacht wordt zich te onderwerpen aan haar man, omdat hij als hoofd van de vrouw wordt gezien. Vergeving speelt een centrale rol, maar wordt vaak verengd tot een plicht: slachtoffers worden gevraagd vergeving te schenken, schuldbelijdenis te doen en vervolgens te zwijgen. Wie zich hier niet aan houdt, riskeert uitsluiting of tuchtmaatregelen. Bij echtscheiding wordt hertrouwen soms alleen toegestaan als er sprake is van 'bewezen overspel'; anders volgt druk om terug te keren naar de ex-partner, ongeacht de omstandigheden.

Eer, gezinsbelang en reputatie wegen zwaar. Problemen moeten binnenskamers blijven, en afwijkend gedrag wordt snel bestraft met roddel, laster of sociale uitsluiting. Seksuele of andere misstanden blijven hierdoor vaak verborgen in een zwijgcultuur. Veel vrouwen zijn financieel afhankelijk, waardoor de ruimte om te vluchten of hulp te zoeken beperkt is.

Slachtoffers aan het woord:

"Ik wist wel dat ook op seksueel gebied dat er echt dingen niet klopten. Dat er dingen gebeurden die ik niet wilde. Maar dat hield je voor jezelf. Want binnen de reformatorische wereld vertel je niet wat er achter de voordeur gebeurt. Problemen die hou je achter de voordeur. Die draag je. Want dat hoort erbij. Dat is je lot. Zeg maar even."

"En die eer moest gered worden. Dus... ik moest eruit."

"Uiteindelijk is het gewoon eermoord. Alleen dan op zijn reformatorisch. Eermoord is gewoon je kop eraf. Maar hier gaan ze het gewoon doen op deze manier. Sluiten je uit met de ban op een duur. Nou, wat houdt dat in? Dan ben je gewoon voor eeuwig dood. Dan moet je branden in de hel. Nou, dat is hun manier van eermoord. En je bestaat niet meer."

"Toen was ik dus gescheiden. En toen zeiden ze dat ik nog steeds terug moest naar mijn wettige man. Dus je bent voor de overheid gescheiden .... dan krijg je weer een brief, je moet terug naar je wettige man. Dus daarmee zeggen ze gewoon keihard... dat ze de uitspraak van de rechter niet respecteren. Dus gaan ze eigenlijk op de stoel van de burgerlijke overheid zitten. Want ze zeggen 'wettige man'."

"De scheiding tussen kerk en staat, waar de kerk de mond vol van heeft richting de overheid, wordt vanuit de kerk structureel geschonden en misbruikt."

Daar komt bij dat er binnen deze kringen vaak diep wantrouwen leeft richting de overheid en seculiere hulpverlening: ‘De wereld begrijpt ons niet.’ Deze factoren samen maken het voor slachtoffers uiterst moeilijk om te breken met onveilige situaties.

Effectieve bestaande interventies

Wetgeving in Nederland biedt bescherming tegen deze schadelijke praktijken, zoals de Wet tegengaan Huwelijksdwang en de Wet tegengaan Huwelijkse Gevangenschap. Het wantrouwen richting de overheid en seculiere hulpverlening is een mechanisme wat ervoor zorgt dat slachtoffers niet de hulp bereiken die ze nodig hebben. Effectieve aanpakken zijn voorlichting, slachtofferhulp, samenwerking tussen overheidsinstanties en maatschappelijke organisaties en juridische vervolging van daders via het civiele recht en strafrecht. Daarnaast is bewustwording binnen de gemeenschap zelf essentieel om traditionele normen te doorbreken.

Daarbij is het goed om te kijken naar interventies die zijn ingezet in andere (internationale) gesloten religieuze gemeenschappen, omdat zij mogelijk een inspiratiebron kunnen zijn voor de ontwikkeling en implementatie van effectieve interventies in streng kerkelijke gemeenschappen in Nederland. Effectieve interventies die in internationale contexten zijn ingezet zijn onder meer het trainen van geestelijke leiders in signalering en doorverwijzing, het werken met theologisch onderbouwde kaders die geweld afwijzen en het inzetten van bewustwordingsprogramma’s binnen kerken. Bij deze problematiek is dat (in dit stadium) nog geen passende interventie. In dit onderzoek is gebleken dat kerken in deze context niet alleen falen in bescherming, maar met hun dogma’s de oorzaak zijn van de problematiek. Zij zien hun leerstellingen als direct afgeleid van Bijbelse waarheden, en weigeren elke inmenging van buitenaf. In plaats van samenwerking is toezicht, juridische begrenzing en duidelijke handhaving noodzakelijk om slachtoffers te beschermen en misstanden te stoppen.

Verantwoording literatuuronderzoek

Atria, 2025; Augeo Foundation, 2025; Bakker, 2011; Bakker, 2015; Balayan, 2017; Chantler, 2009; Creswell, 2013; Femmes For Freedom, 2025; Gangoli, 2006; Generale Synode Gereformeerde Gemeenten, 2020; Gilad, 2014; Grills, 2002; Kennisplatform Integratie & Samenleving, 2015; Kool, 2017; Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating, 2024; Movisie, 2014; Netwerk VN-Vrouwenverdrag, 2025; Rijksoverheid, 2024; Salamon, 2011; Siddiqui, 2022; UN Women, 2011; Van Schaik, 2023; Van den Reek, 2014; Yurdakul, 2010

Cijfers

Hoewel exacte cijfers over huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap binnen streng kerkelijke gemeenschappen schaars zijn, wijzen de spaarzame onderzoeken die desalniettemin zijn verricht uit dat deze problematiek zich niet beperkt tot bepaalde culturele of religieuze groepen, maar in diverse gesloten gemeenschappen voorkomt. Volgens het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating zijn er jaarlijks honderden meldingen van huwelijkse gevangenschap en gedwongen huwelijken in Nederland, waarbij streng religieuze gemeenschappen één van de risicogroepen vormen.

Gevolgen voor slachtoffers

De fysieke en mentale gevolgen voor slachtoffers van huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap zijn ernstig. Slachtoffers die hiermee te maken hebben, ervaren vaak psychische klachten zoals depressie, angststoornissen of een post-traumatische stressstoornis. Daarnaast kan er sprake zijn van emotionele, fysieke en seksuele dwang binnen het huwelijk, met mogelijke gevolgen zoals lichamelijk letsel en seksueel geweld. Het gebrek aan autonomie, ook op financieel gebied, en de sociale druk binnen de gemeenschap maken het voor slachtoffers bijzonder moeilijk om hun situatie te ontvluchten.

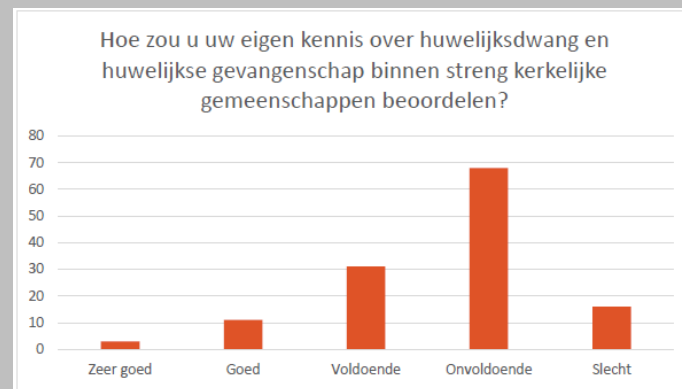
Hierbij moeten de gevolgen voor kinderen niet vergeten worden, ook zij zijn indirect slachtoffer van huwelijkse gevangenschap. Te denken valt hierbij aan

Praktijkonderzoek

Het onderzoek richtte zich naast het inzicht krijgen in de problematiek, en de ervaringen van slachtoffers ook op het verkrijgen van inzicht in de ervaringen, knelpunten en behoeften van hulpverleners die te maken (kunnen) hebben met slachtoffers van huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap binnen streng kerkelijke gemeenschappen. Door deze inzichten te verzamelen, kunnen gerichte aanbevelingen worden gedaan ter verbetering van de ondersteuning en samenwerking binnen de hulpverlening.

129 hulpverleners uit heel Nederland hebben meegewerkt aan de online enquête. Zij zijn o.a. werkzaam als maatschappelijk werkers, jeugdbeschermers, wijkwerkers, wijkagenten, onderzoeker, aandachtfunctionarissen, jeugdwerkers.

In onderstaande grafieken wordt zichtbaar dat de grote meerderheid van de hulpverleners in Zeeland zich onvoldoende toegerust voelen om huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap in streng kerkelijke gemeenschappen te herkennen (70 van de 129 hulpverleners). Ook de eigen kennis wordt door de grote meerderheid als onvoldoende beoordeelt (68 van de 129 hulpverleners).

Verantwoording praktijkonderzoek

Het praktijkonderzoek is uitgevoerd onder 129 hulpverleners in het sociale domein uit heel Nederland. Onder hulpverleners worden in dit onderzoek met name bedoeld: sociaal werkers, maatschappelijk werkers, psychologen, geestelijk verzorgers en (juridisch) medewerkers van hulporganisaties zoals Veilig Thuis.

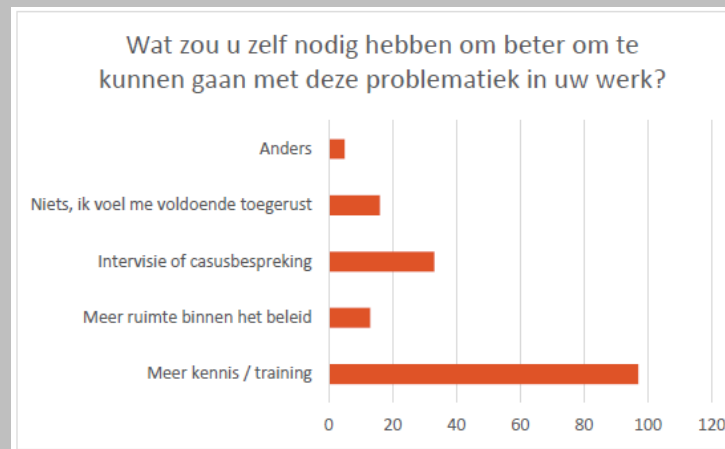
Femmes For Freedom en het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating zijn specialistische organisaties op het gebied van huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap. Ook zij hebben beiden een enquête ingevuld.

Daarnaast hebben 2 slachtoffers van huwelijksdwang en/of huwelijkse gevangenschap meegewerkt aan een diepte-interview en nog eens 5 slachtoffers hebben een anonieme vragenlijst ingevuld over hun ervaringen met de problematiek en de hulpverlening.

Hulpverleners geven aan dat de grootste belemmeringen in de hulpverlening is dat er weinig meldingen of zichtbaarheid van de problematiek is (67%) en daarna wordt als grootste belemmering het gebrek aan kennis bij hulpverleners genoemd (53%).

Hulpverleners geven voornamelijk aan zelf meer kennis/training (75%) en intervisie of casusbespreking (26%) nodig te hebben om beter met deze problematiek om te gaan.

Gevraagd naar de verbeteringen die noodzakelijk geacht worden om de hulpverlening te verbeteren worden meerdere interventies belangrijk geacht: Meer scholing/training over religieuze dynamieken en dwang (98), betere samenwerking met geloofsinstanties (41), inzet van ervaringsdeskundigen of sleutelfiguren (67), meer openheid vanuit deze gemeenschap naar seculiere hulpverleners (34) en meer signaleringsinstrumenten gericht op religieuze context (54). 19 hulpverleners geven aan meer tijd/ruimte te willen om complexe casussen te begeleiden.

Samengevat kan worden geanalyseerd dat er onvoldoende kennis is bij hulpverleners, er behoefte is aan kennis, maar ook aan openheid vanuit de streng kerkelijke gemeenschappen om signalen beter te kunnen zien.

Hulpverleners aan het woord:

“Het niet mogen scheiden van partner met forse psychiatrische problematiek. Scheiden mocht alleen als er sprake was van "hoererij". Hierdoor mocht cliënt niet hertrouwen en bij eventuele nieuwe gezinsleden mochten deze niet gedoopt worden, wat maakt dat het onreine kinderen zijn”

“Bij de casussen waar ik betrokken bij ben geweest was er altijd sprake van onderdrukking/dwang vanuit de partner, waarbij de christelijke gemeenschap zich actief bemoeide. Een term die ik vaak gehoord heb is plichten binnen het huwelijk. Bij meerdere casussen was hierbij ook sprake van partnergeweld (fysiek en/of verbaal).”

“Ik zou het niet eens kunnen herkennen of heb het nog niet meegemaakt/niet herkent”

“Ik ben zelf opgegroeid binnen de gereformeerde gemeente. Binnen de gemeenschap wel ervaren dat jongeren gedwongen moesten trouwen bij een zwangerschap of seks voor het huwelijk wanneer dit naar buiten kwam.”

Eén van beide partners wil scheiden. De controlerende partner wil dat niet. De omgeving (kerk, kerkenraad en familie voert grote druk uit op de 'partner die wil scheiden. Vanuit kerkelijke context wordt niet zelden de controlerende/ dwingende partner als slachtoffer bestempeld en het slachtoffer tot dader. Binnen onze context (als mediators) kunnen we maar zeer beperkt hulpverleners aan de kinderen omdat de ouders de gelederen gesloten houden en de impact op de kinderen niet lijken te zien.

Belangrijkste conclusies

Uit het onderzoek blijkt dat huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap niet alleen in Islamitische contexten voorkomen, maar ook binnen streng kerkelijke gemeenschappen in Nederland een ernstig, structureel en onderbelicht probleem vormen.

In deze gesloten gemeenschappen zorgen religieuze dogma's, sociale controle, eengerelateerde normen en economische afhankelijkheid ervoor dat vrouwen gevangen blijven in destructieve huwelijken. Onderwerping van de vrouw, het verbod op echtscheiding en de nadruk op zonde en vergeving worden ingezet als religieuze machtsmiddelen. Vergeving wordt soms afgedwongen, zelfs bij slachtoffers van misbruik of (huiselijk) geweld, om misstanden te verdoezelen. Wie zich verzet, riskeert uitsluiting, tucht en/of maatschappelijke vergelding.

Eer speelt hierin een centrale rol: huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap worden bewust ingezet om reputatie te beschermen. Slachtoffers die deze eer bedreigen, worden sociaal of kerkelijk uitgesloten, onder druk gezet of zelfs bedreigd.

De kerk fungeert in deze context als een parallelle samenleving met een eigen rechtspraak en hulpverlening, buiten wettelijke kaders en zonder toezicht. In de praktijk zijn ambtsdragers bijvoorbeeld vertegenwoordiger of verkoper. Het is ontoelaatbaar dat zij, zonder kennis, optreden in situaties van (huiselijk) geweld of seksueel misbruik. Hierdoor blijven misstanden vaak onzichtbaar. Slachtoffers raken rechteloos, terwijl de kerk zich boven het staatsgezag plaatst door burgerlijke en strafrechtelijke uitspraken te negeren.

Ondanks bestaande wetgeving zoals de Wet tegengaan Huwelijksdwang en de Wet tegengaan Huwelijkse gevangenschap, blijkt in de praktijk dat slachtoffers reguliere hulpverlening als onveilig of onbekwaam ervaren. Hulpverleners missen kennis over religieuze dynamieken, herkennen signalen niet of durven niet in te grijpen uit angst geloof te schenden. Hierdoor blijven slachtoffers geïsoleerd. Het wantrouwen tegenover seculiere hulpverleners wordt binnen de gemeenschap actief gevoed, waardoor problemen intern gehouden worden en tuchtinstrumenten ingezet worden als 'oplossing'.

Voor effectieve interventie is het noodzakelijk dat hulpverleners beter worden toegerust met kennis en handelingskaders over religieuze contexten. Scholing, samenwerking met specialistische organisaties, veilige meldpunten en eventueel toezicht op geloofsgemeenschappen zijn essentieel. Alleen door bewustwording, juridische bescherming én cultuursensitieve hulpverlening kunnen deze vormen van structureel geweld doorbroken worden.

InZicht:

Vanaf 1 september 2025 bestaat er een Adviespunt voor hulpverleners. Dit adviespunt is een initiatief van Corina Mol. Zij is sociaal werker, specialist op dit thema, ervaringsdeskundige en de auteur van dit onderzoek.

Dit adviespunt is bedoeld voor hulpverleners die vragen hebben over casuïstiek vanuit streng kerkelijke context. Tevens kunnen hulpverleners of organisaties die meer kennis wil verwerven over deze gemeenschappen, terecht bij het adviespunt InZicht. Het adviespunt is voor alle vragen over streng kerkelijke gemeenschappen, dus breder dan huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap. Het doel van het adviespunt is om de hulpverlening in deze contexten te verbeteren.

Het adviespunt heeft als naam InZicht. Deze naam heeft een dubbele betekenis. Enerzijds dat slachtoffers in zicht komen bij hulpverleners, en anderzijds dat hulpverleners inzicht krijgen in deze gemeenschappen, de problematiek die specifiek binnen deze gemeenschappen voorkomt en hoe zij sensitieve en tegelijkertijd eerlijke hulpverlening kunnen bieden aan cliënten uit deze gemeenschappen. Dit zodat cliënten in zicht komen!

Het adviespunt is op woensdagmorgen van 8.00u-12.00 telefonisch bereikbaar via 06-17857061. Daarnaast kan er contact opgenomen worden via info@adviespuntinzicht.nl. Uw vraag zal via de mail, of desgewenst telefonisch beantwoord worden.

Colofon

Deze informatie kan worden gebruikt voor beleidsnota's, artikelen, toespraken en scripties. Citeren, mits met bronvermelding, is toegestaan.

Het volledige onderzoek is in te zien op:
www.adviespuntinzicht.nl

Uitgave: September 2025
Auteur: Corina Mol

